

Ger utbildning högre pension?

I dagens pensionssystem är tidig intjäning viktig, både i allmän pension och tjänstepension. Samtidigt kan en längre utbildning öppna dörrar till högre löner och starkare arbetslivskarriärer. Hur påverkar dessa faktorer den framtida pensionen? Är det alltid bättre att börja jobba tidigt, eller kan en andra karriär mitt i livet vara en smart pensionsstrategi?

Innehåll

Sammanfattning	4
Ger utbildning högre pension?	5
Vad innebär utbildning för kompensationsgraden?	6
Bakgrund	7
Skillnader i utbildningsnivå	9
Hög utbildningsnivå innebär inte alltid effekt på pensionsnivån	10
Stora skillnader mellan kvinnor och mäns pensioner	11
Färre antal intjänandeår ger lägre pension	13
Löneutveckling under yrkeslivet spelar stor roll för pensionen	15
Jobb till riktålder ger högre pensionsnivåer	16
Vad menas med kompensationsgrad?	18
Andra rapporter om utbildning och pension	20

Om minPension

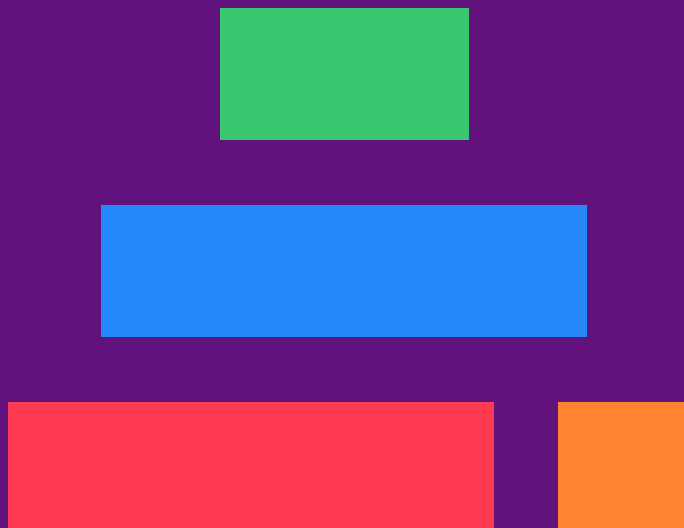
På minPension kan de som tjänar in till pension i Sverige logga in och se sin pension och göra pensionsprognoser.

Verksamheten drivs och finansieras till hälften av staten, till hälften av pensionsbolagen. Det gör minPension till en neutral och oberoende pensions tjänst som är kostnadsfri för användaren.

Genom det unika samarbetet mellan staten och pensionsbolagen är Sverige ett av de främsta länderna i

världen när det gäller att kunna erbjuda sina medborgare information om hela pensionen.

Dessutom finns ett specifikt verktyg, Uttagsplaneraren, där man kan skapa egna pensionsplaner, spara och jämföra dem mot varandra samt få uppgift om månadsbelopp efter skatt. I Uttagsplaneraren finns även praktiskt stöd för att ansöka om uttag hos Pensionsmyndigheten, pensionsbolag och banker (de 30-talet pensions-aktörer som finns i Sverige).

Sammanfattning

Utbildning på högskola och universitet ger 3 200 kronor per månad högre förväntad pension livet ut från riktåldern jämfört gymnasial utbildning. Men även om pensionen ökar hänger den inte riktigt med den högre lönen. Kompensationsgraden sjunker med högre utbildning. Det finns flera sannolika förklaringar, bland andra senare etableringsålder på arbetsmarknaden för akademiker, att löneökningar kommer relativt sent i yrkeslivet och pensionssystemets utformning.

Män har högre löner och pensioner än kvinnor i nästan alla åldrar. Det finns skillnader beroende på utbildningsnivå och avtalsområde. Privatanställda arbetare och utrikes födda med eftergymnasial utbildning har lägre kompensationsgrader än andra med samma utbildningsnivå. Det tyder på att den ekonomiska utväxling man får på utbildning skiljer sig åt mellan olika grupper.

Kompensationsgraderna faller för de yngre generationerna, oavsett utbildningsnivå, om inte arbetslivet förlängs i takt med medellivslängdsökningen. Riktåldern för den allmänna pensionen och de högre avtalade pensionsåldrarna i nyare tjänstepensionsavtal spelar sannolikt en stor roll för framtida pensionsbeslut (när och hur breda grupper lämnar arbetsmarknaden för pensionsuttag).

Eftergymnasial utbildning ger i snitt 3 200 kronor mer i pension varje månad, livet ut

För de allra flesta står den allmänna pensionen för den största delen av den samlade pensionen. Tjänstepensionen är viktig för att man inte ska drabbas av ett stort inkomstbortfall den dag man går i pension. För många akademiker är tjänstepensionen direkt avgörande eftersom den ofta står för 30-50 procent av den samlade pensionen.

Ger utbildning högre pension?

Andelen högskoleutbildade har ökat över tid, närmare en fördubbling de senaste två decennierna, och det sägs att utbildning ska löna sig. Samtidigt har det skett stora förändringar i pensions-systemet. Tidiga yrkesår ger numera inte enbart intjäning av allmän pension utan i regel även premiebestämd tjänstepension. En allt större del av den samlade pensionen är beroende av utvecklingen på de finansiella marknaderna där tidiga inbetalningar ger större avkastnings-möjlighet genom ränta-på-ränta.

För de äldre förmånsbestämda tjänstepensionerna är det slutlön och tjänstetid som är avgörande och studietiden påverkar därmed inte så länge tjänstetiden är tillräckligt lång. Att tidigt etablera sig på arbetsmarknaden är med andra ord gynnsamt för pensionen men det är minst lika viktigt att man mår bra med ett långt yrkesliv eftersom medellivslängden fortsätter att stiga. Att utbilda sig mitt i livet för en andra karriär inom ett yrke med framtidsförutsättningar kan med andra ord vara bra för pensionen.

I årets rapport har vi valt att titta extra på om utbildning lönar sig i ett pensionshänseende. Vi har gått igenom användarnas prognoser för att jämföra skillnaden mellan de förväntade slutlönerna med de första pensionsuttagen, det som brukar kallas kompensationsgrad.

Vad innebär utbildning för kompensationsgraden?

I årets rapport har vi valt att titta extra på vad utbildning innebär för kompensationsgraden. Utbildningsnivå mäts genom högsta avslutade utbildningsnivå och är indelad på:

- förgymnasial utbildning
- gymnasial utbildning
- eftergymnasial utbildning
- forskarutbildning

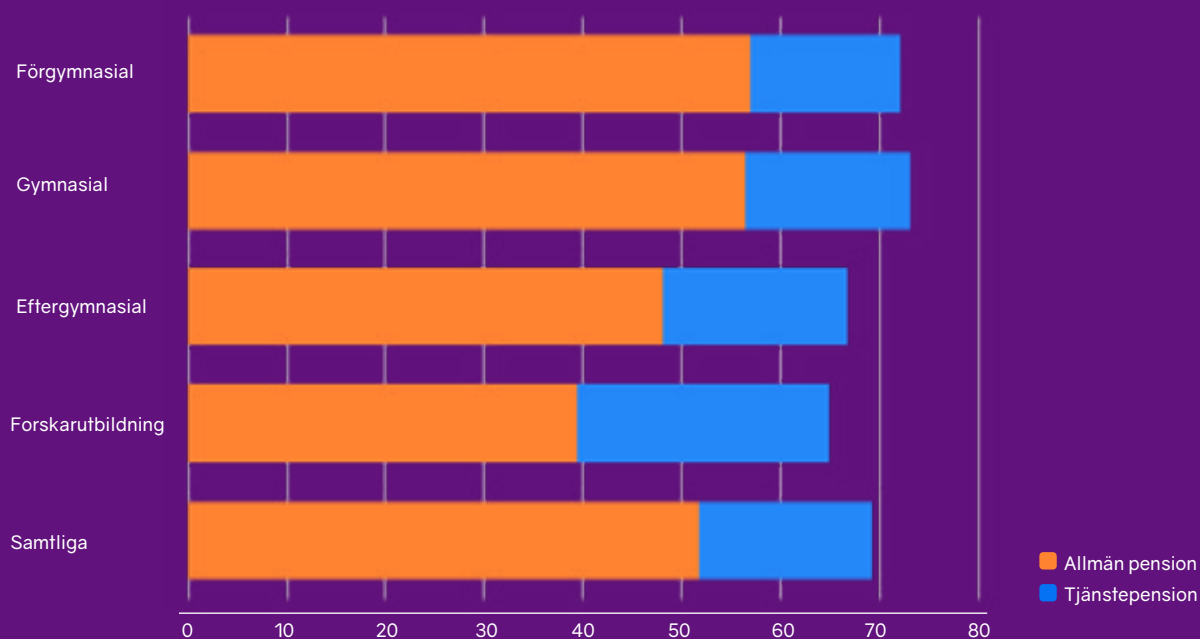
Vi uppmärksammar även skillnader i utbildning och förväntad pension för kvinnor och män, utrikes- och inrikes födda, olika inkomstlägen samt olika avtalsområden. När och hur man rundar av sitt yrkesliv för att påbörja pensionsuttag har en mycket stor effekt på vilken återstående livsinkomst som väntar.

Uppgifterna nedan visar uttag vid riktåldern. Om uttag istället sker vid 66 år sjunker de framtida pensionsnivåerna vilket visas i en senare del av rapporten.

Tabell 1: Genomsnittlig förväntad pension, vid riktålder

Utbildningsnivå	Kronor per månad
Samtliga	27 500
Förgymnasial	24 600
Gymnasial	26 100
Eftergymnasial	29 300
Forskarutbildning	37 800

Figur 1: Kompensationsgrad utbildningsnivå. Medianvärden, livsvarigt uttag vid riktåldern.

Bakgrund

Medellivslängden ökar och eftersom vi lever längre måste vi också jobba längre för att trygga framtidens pensioner. Pensionen är i grunden ett inkomstskydd för den som kommer att leva många år utan att försörja sig själv. Fler levnadsår för fler individer påverkar pensionskalkylen negativt om inte arbetslivets längd också ökar.

I allt större utsträckning sker inbetalningarna till pensionen löpande, under arbetslivets gång. Alla år räknas, i stället för som tidigare när det räckte med 30 år på arbetsmarknaden för att få fullt intjänande. För den som studerar på universitet och högskola innebär det att studietidens längd påverkar pensionen. Att studera kan ge högre lön, bättre möjligheter på arbetsmarknaden och kanske ett jobb där man orkar jobba långt upp i åren. Samtidigt leder högre studier till att man etablerar sig senare på arbetsmarknaden. Om inte studierna innebär högre lön och en fastare förankring på arbetsmarknaden innebär det fler år med relativt lågt intjänande till allmän pension och inget intjänande till tjänstepensionen.

Att studera kan ge högre lön, bättre möjligheter på arbetsmarknaden och kanske ett jobb där du orkar jobba långt upp i åren

Medan man varvar studier och extrajobb, hoppar mellan olika vikariat och visstidsanställningar så tjänar man in pension.

Alla som arbetat och bott i Sverige får allmän pension, som grundas på alla inkomster man betalar skatt för. Även inkomster från socialförsäkringen, vid till exempel föräldraledighet eller sjukdom, är pensionsgrundande. Om man studerar på högskola eller universitet och får studiemedel från CSN, ger det extra pensionsrätter som betalas av staten. Det enda man behöver göra är att söka bidragsdelen i studielånet.

Studiemedlet består av två delar, studielån och studiebidrag och det är enbart det senare som är pensionsgrundande. Det pensionsgrundande beloppet beräknas till 138 procent av det studiebidrag som man fått under året och pensionsrätten är 18,5 procent av det beloppet. Jämfört med att arbeta så ger studier inte så mycket pension. Om man arbetar och tjänar 20 000 kronor i månaden tjänar man in ungefär 4 000 kronor i månaden till sin framtida pension. Studerar man heltid och tar ut hela bidragsdelen så tappar man av ungefär 800 kronor i månaden till pensionen. Högskolestudier resulterar inte i någon tjänstepension eftersom man inte har någon arbetsgivare.

Många yngre tjänar numera in tjänstepension på första jobbet, trots att det handlar om sommarjobb eller att man

bara jobbar extra. Förr om åren fick man sällan tjänstepension före 25 eller 28 års ålder men i flera nya tjänstepensionsavtal finns ingen nedre åldersgräns. Så även en kortare anställning, innan man börjar på högskola eller när yrkeslivet startar på riktigt, kan ge tjänstepension. Det är vanligt med första anställning på kommun och region eller som privatanställd arbetare för att sedan byta yrkesbana. Det här är ofta förklaringen till varför man har en tjänstepension på mindre belopp som är tecknad i unga år men dit det inte sker några nya inbetalningar.

En annan förändring i pensionssystemet är att risken successivt har flyttat från staten och arbetsgivarna till den enskilda individen. En allt större del av pensionen placeras på kapitalmarknaderna, både i premiepensionen och i premiebestämda tjänstepensioner. Tidiga inbetalningar ger högre förväntad avkastning med längre förvaltningstid än sena inbetalningar. Förmånsbestämda tjänstepensioner som ger en fastställd procentsats av de sista årens lön ersätts successivt av premiebestämda tjänstepensioner. Det gäller i synnerhet för de som är födda på 1980-talet och senare.

Högre studier på högskola eller universitet kan resultera i att man får högre lön och därmed högre pension. Däremot bör inträdet på arbetsmarknaden inte ske för sent eftersom det är ett långt arbetsliv som bygger pensionen. Att välja ett yrke som man trivs och mår med, eller att skola om sig mitt i livet för en andra karriär, är avgörande eftersom yrkeslivet behöver förlängas för att pensionskalkylen ska gå ihop. Annars väntar fallande pensionsnivåer för dagens unga.

Syftet med denna rapport är att studera kompensationsgraden i pensionssystemet för de som är födda 1962 eller senare. Frågor som vi resonerar om är om högre utbildning lönar sig i ett pensionshänseende. Uppgifterna på minPension är samkörda med SCB:s befolkningsregister. Vi kan på det sättet både säkerställa kvaliteten på våra uppgifter och fördjupa analysen med ytterligare parametrar.

Ålder för första uttag – riktålder eller 66 år

I de flesta fall i denna rapport (om inget annat anges) baseras kompensationsgraderna på att pensionsuttaget sker vid riktåldern för respektive åldersgrupp och alla delar av pensionen tas ut livsvarigt eller enligt längsta möjliga uttagstid.

Tabell 2: Riktåldrar enligt Pensionsmyndighetens beräkningar*

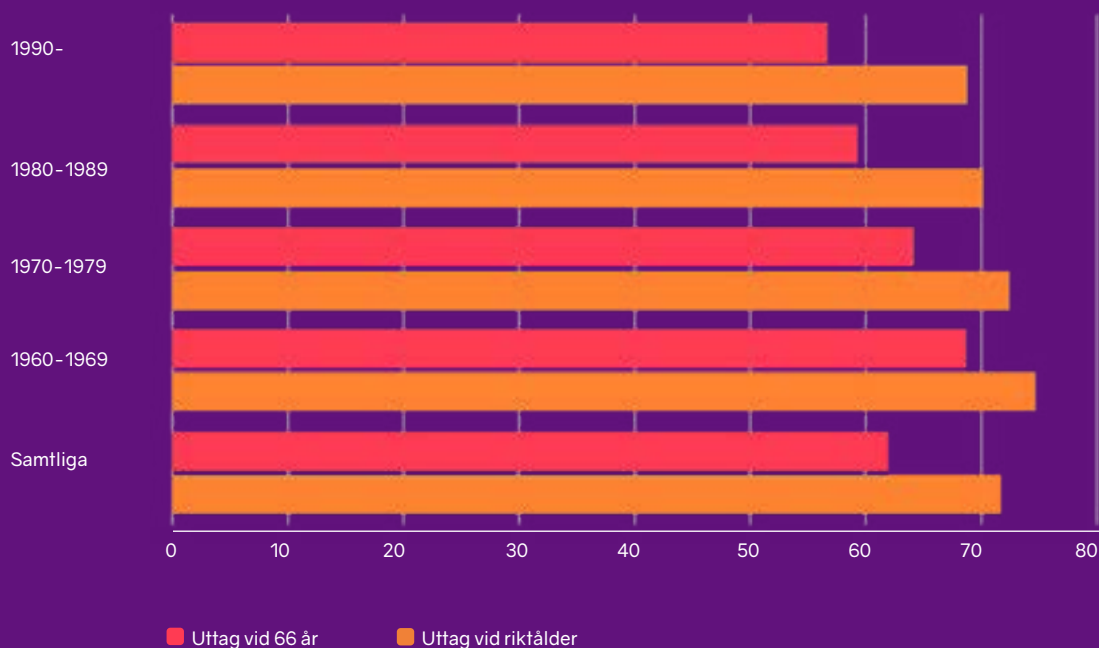
Födda 1962–1966	67 år
Födda 1967–1980	68 år
Födda 1981–1996	69 år
Födda 1997–	70 år

*födda 1960–63 har en riktålder som är fastställd, för yngre är den beräknad.

Som jämförelse har vi även med kompensationsgraderna om pensionsuttaget sker vid 66 år istället för vid riktåldern (även här med livsvarigt uttag eller enligt längsta möjliga uttagstid). Detta är för att illustrera vilken kompensationsgrad som väntar vid tidigare uttag än riktåldern.

Under 2025 är åldersgränsen för garantipension, bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd 66 år och de yngsta åldersgrupperna som vi räknar på har 66 år som beräknad lägsta ålder för uttag av inkomstpension och premiepension. Uffagsåldern har mycket stor betydelse för den framtida pensionen. Vid uttag från 66 år kommer de med lägre inkomster inte att vara berättigade till garantipension, som utfyllnad till sin inkomstbaserade pension, eftersom det är en förmån som kan utbetalas först från riktåldern (från 67 år och uppåt beroende på födelseår).

Figur 2: Total kompensationsgrad vid 66 år samt riktålder, grupperad på åldersgrupp. Medianvärden, livsvarigt uttag.

Skillnader i utbildningsnivå

Andelen högskoleutbildade har fördubblats på två decennier, och nästan hälften av befolkningen 25–64 år har idag läst vidare efter gymnasiet. Fler studerar även senare i livet, särskilt kvinnor, delvis tack vare höjd åldersgräns för studiemedel och omställningsstudiestöd. Samtidigt leder en sen etablering på arbetsmarknaden inte alltid till högre pension, särskilt om utbildningen inte ger högre lön.

Andelen högskoleutbildade har ökat över tid, närmare en fördubbling de senaste två decennierna. Bland de som är 25–64 år är det nästan hälften, 47 procent, som har läst vidare efter gymnasiet. Men det är stora skillnader i olika grupper, 54 procent av kvinnorna har läst vidare efter gymnasiet jämfört med 40 procent män. Gruppen lågutbildade, som enbart har gått grundskolan men inte på gymnasiet, har halverats sedan 2000 (från 21 till 10 procent)*. Antalet högskoleplatser och lärosäten har också blivit fler. Det finns sannolikt flera förklaringar till att utbildningsnivån har ökat. Det handlar inte enbart om att fler gymnasister går vidare till högskola och universitet.

En annan trend är att allt fler väljer att läsa vidare mitt i yrkesverksam ålder. Antalet som har passerat 40 år och som får studiemedel från CSN har fördubblats på tio år. Deltidsstudier är vanligast och en majoritet är kvinnor**. En bidragande förklaring är att åldersgränsen för att få studiemedel har höjts två gånger. Därtill infördes omställningsstudiestödet under 2022. Det riktar sig till personer som har arbetat en längre tid och är i åldern 27 till 62 år. Dessa förändringar innebär att det idag finns bättre möjligheter att finansiera studier i högre åldrar. Omställningsstudiestödet är till för den som vill och behöver vidareutbilda sig.

I takt med att pensionsåldern höjs ställs det högre krav på att vi ska jobba längre upp i åren. Då ökar också behovet av att kunna ställa om yrkesbanan senare i livet. Men högre utbildning betyder inte automatiskt högre lön och pension. Det finns en risk att man läser utbildningar som inte efterfrågas av arbetsmarknaden och som därför inte ger högre lön jämfört med de som har gymnasial yrkesutbildning. En senare etableringsålder på arbetsmarknaden i kombination med en oförändrad ingångslön leder, allt annat lika, till lägre pension. I samhällsdebatten framförs ibland att det tar längre tid för högskoleutbildade att etablera sig på arbetsmarknaden jämfört med andra länder vilket kan ge både lägre livslön och pension. Samtidigt förekommer olika mått vid vilken tidpunkt som man börjar arbeta och tjäna in pension.

*SCB 'Snabba fakta - Utbildningsnivån i Sverige' jan 2025.

**CSN 'Studiestödet 2023 – en uppföljning av studiestödets utveckling och effekter'

Skillnader mellan

tjänste- pensions- avtal

Hög utbildningsnivå innebär inte alltid effekt på pensionsnivån

Högre utbildning ger ofta bättre löner, men påverkar inte alltid pensionen lika tydligt, bland annat på grund av senare etablering på arbetsmarknaden och pensionssystemets utformning.

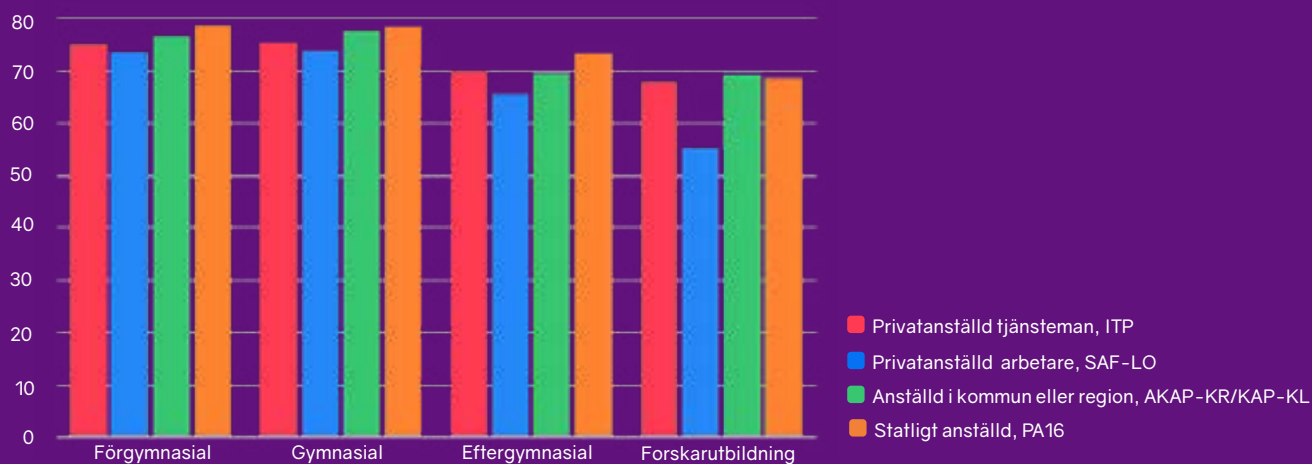
Anledningarna till att studera på högre nivå är många. Högre lön och bättre karriärmöjligheter eller också

kanske man drömmer om att arbeta inom ett visst yrke. De som har utbildat sig har i regel högre löner än de som saknar eftergymnasial utbildning. Men även om lönerna är högre med stigande utbildningsnivå innebär det inte en direkt effekt för pensionsnivåerna. Det finns sannolikt flera förklaringar, bland andra en senare etableringsålder på arbetsmarknaden, löneökningar som kommer relativt sent i många akademikeryrken och pensionssystemets utformning.

Akademisk utbildning är en förutsättning inom flertalet yrken. Att vara behörig och ha legitimation är ett krav för att få jobb som t.ex. sjuksköterska eller läkare. I vissa yrkeskategorier är högre utbildning vanligare. Inom offentlig sektor finns även många som har forskarutbildning. Här är tjänstepensionen direkt avgörande för den framtida pensionen. För forskarutbildade inom kommun och region är kompensationsgraden för tjänstepension ungefär dubbelt så stor (33 procent) jämfört med de som är gymnasial utbildning (17 procent).

Generellt har privatanställda tjänstemän i större utsträckning akademisk utbildning jämfört med privatanställda arbetare. Privatanställda arbetare som har högre utbildning får sämre utväxling än andra grupper. Förmodligen beror det på att studierna inte alltid har givit en högre lön (jämfört med att inte studera) men också på hur pensionsavtalet för privatanställda arbetare har varit utformat historiskt fram till och med 2011 (med lägre avsättningar än andra stora tjänstepensionsavtal på lönedelar över 7,5 inkomstbasbelopp).

Figur 3: Total kompensationsgrad grupperad på utbildningsnivå och tjänstepensionsavtal. Medianvärden, livsvarigt uttag vid riktåldern.

Skillnader mellan

kvinnor och män

Stora skillnader mellan kvinnor och mäns pensioner

Arbetslivet ser olika ut mellan könen. Det påverkar också pensionen. Även om kompensationsgraderna vid samma utbildningsnivå är relativt lika är skillnaderna mellan kvinnor och mäns pensioner stora.

Det finns stora skillnader mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden. Kvinnor jobbar i större utsträckning deltid, tar ut fler föräldrapenningdagar och VAB-dagar och har större sjukfrånvaro. Kvinnor har dessutom lägre löner än män. Därtill finns det också stort inslag av att man jobbar inom olika yrken, kvinnor i större utsträckning i offentlig sektor och männen i privat sektor.

Trots att kompensationsgraderna är relativt lika inom samma utbildningsnivå kvarstår stora skillnader mellan kvinnors och mäns pensioner

Kvinnor har lägre löner och därmed större inslag av allmän pension medan männen har högre inkomster (med lönedelar över 7,5 inkomstbasbelopp) som ger mer tjänstepension. Kompensationsgraderna vid samma utbildningsnivå är däremot relativt lika för kvinnor och män.

Figur 4: Total kompensationsgrad grupperad på utbildningsnivå och kön. Medianvärden, livsvarigt uttag vid riktåldern.

Även om kompensationsgraderna är påfallande lika är skillnaderna mellan kvinnor och mäns pensioner stora. Bland de som är födda på 1960-talet och som har huvuddelen av yrkeslivet bakom sig, har män med förgymnasial utbildning en förväntad pension som är cirka 5 400 kronor högre per månad livet ut, för de med gymnasial utbildning är skillnaden 5 100 kronor per månad och för de med forskarutbildning 8 000 kronor per månad. Störst är dock skillnaden för de med eftergymnasial utbildning, 10 400 kronor per månad mer i pension för män jämfört med kvinnor med samma utbildningsnivå.

Mindre skillnader i förväntad genomsnittlig pension mellan kvinnor och män födda på 1980- och 90-talet

För de födda på 1970-talet går det att finna ett liknande mönster medan skillnaderna är något mindre mellan män och kvinnor födda på 1980- och 90-talet. De yngre generationerna har mindre inslag av redan intjänad pension och mer prognosbelopp (som är osäker) varpå man bör dra försiktiga slutsatser som skillnaderna för just yngre.

Förväntad genomsnittlig pension, medianvärden, livsvarigt uttag vid riktålder

Tabell 3: Män, kronor per månad

	För-gymnasial	Gymnasial	Efter-gymnasial	Forskar-utbildning
1962-1969	28 100	29 800	38 600	47 900
1970-1979	27 200	30 000	36 400	40 200
1980-1989	25 100	27 500	30 800	31 800
1990-	21 600	23 500	25 900	27 800

Tabell 4: Kvinnor, kronor per månad

	För-gymnasial	Gymnasial	Efter-gymnasial	Forskar-utbildning
1962-1969	22 700	24 700	28 200	39 900
1970-1979	22 300	24 900	28 600	36 900
1980-1989	22 200	23 600	27 500	30 200
1990-	20 300	21 400	24 600	26 000

Skillnader mellan

inrikes och utrikes födda

Färre antal intjänandeår ger lägre pension

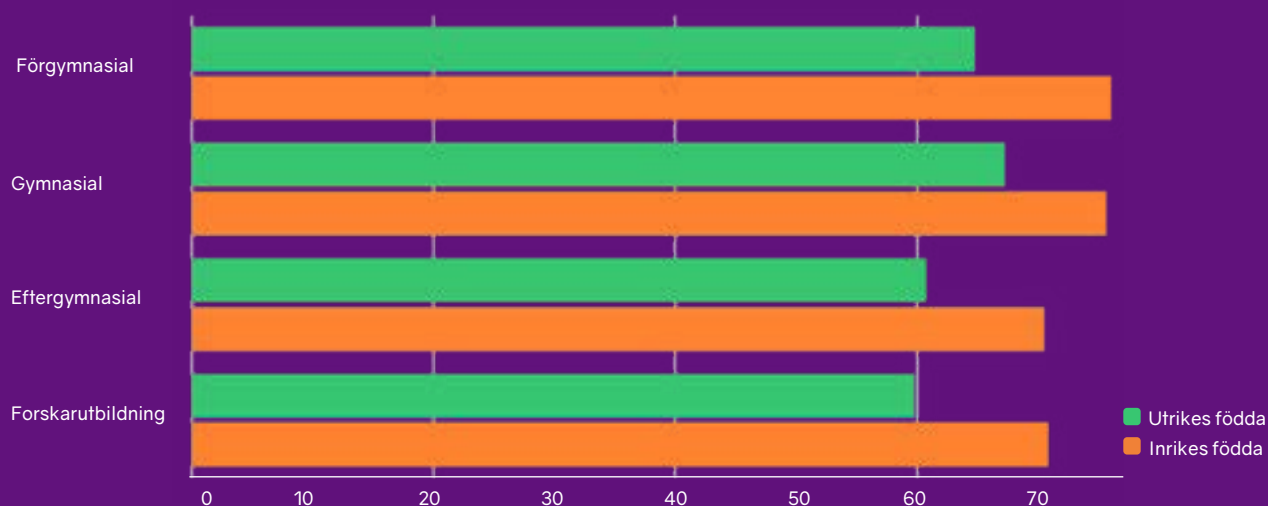
Om man är född i ett annat land och kommer till Sverige när många jämnåriga, inrikes födda redan är i yrkeslivet innebär det färre intjänandeår med inkomstpension, premiepension och tjänstepension. Det påverkar pensionsutfallet för utrikes födda.

Ett helt yrkesliv, där man arbetar och betala skatt i Sverige, är en förutsättning för att få en bra pension. För intjänningen till den allmänna pensionen finns det inga åldersgränser alls, varken tidiga eller sena. Och för tjänstepensionerna räknas allt fler yrkesår i nya avtal. Många tjänar in tjänstepension från mycket unga år och allt oftare även de sista yrkesåren, till skillnad från tidigare avtal där intjänningen av tjänstepension sker mellan 28 och 65 år.

Men om man är född i ett annat land och kommer till Sverige när många inrikes födda redan är i yrkeslivet innebär det färre år med inkomstpension, premiepension och tjänstepension. I händelse av att pensionen blir låg kan garantipensionen bli ett viktigt tillägg till den inkomstbaserade pensionen. Men för att få maximal garantipension ska man ha varit bosatt i Sverige 40 år som vuxen. Detta förklarar till stor del varför pensionerna är lägre för just utrikes födda. Pensionsmyndigheten har visat att utrikes födda har betydligt färre genomsnittliga antal intjänandeår (22,5 år) jämfört med inrikes födda (43,8 år)*. Utbildningsnivån spelar också in, precis som för inrikes födda, och män har högre pensioner än kvinnor i alla åldrar.

*Pensionsmyndigheten "Pensionsåldrar och arbetslivets längd – svar på regeringsuppdrag 2024".

Figur 5: Total kompensationsgrad grupperad på utbildningsnivå och inrikes respektive utrikes födda. Medianvärden, livsvarigt uttag vid riktåldern.

I den äldre åldersgruppen, födda på 1960-talet, som har eftergymnasial utbildning återfinns de största skillnaderna mellan inrikes och utrikes-födda. Det finns flera tänkbara förklaringar till detta. Akademiker i den senare delen av yrkeslivet har högre löner, större andel tjänstepension och premiepension, vars storlek är beroende av lång förvaltningstid (inbetalningar under hela yrkeslivet och avkastning på pensionskapitalet med ränta-på-ränta). Rimligen finns det stor spridning mellan hur många år man har varit yrkesverksam i Sverige (vilket inte gäller för utrikesfödda i de yngre gene-

rationerna som redan bor eller arbetar i Sverige för att vara med i denna rapport).

För de med forskarutbildning tycks skillnaderna, relativt sätt, vara mindre men utrikes födda med forskarutbildning är relativt få i denna jämförelse varpå man bör vara försiktig med att dra för långtgående slutsatser. För de med lägst utbildning och inkomst fyller garantipensionen på den inkomstbaserade pensionen, och tjänstepensionen är inte lika stor, vilket sammantaget ger en mindre skillnad mellan inrikes och utrikes födda. Det bör påpekas att utrikes födda även kan ha pension intjänad i sitt hemland vilket inte ingår i denna jämförelse.

Förväntad genomsnittlig pension, medianvärden, livsvarigt uttag vid riktåldern

Tabell 5: Inrikes vs utrikes födda män, kronor per månad

Födelseår	Född inrikes/ utrikes	Förgymnasial	Gymnasial	Efter- gymnasial	Forskarutbildning
1962-1969	Inrikes födda	28 900	30 400	40 500	49 800
	Utrikes födda	20 200	22 700	24 500	41 200
1970-1979	Inrikes födda	28 800	30 800	38 300	43 300
	Utrikes födda	19 200	22 300	25 600	33 800
1980-1989	Inrikes födda	26 800	28 200	32 200	35 400
	Utrikes födda	20 400	22 600	26 300	29 500
1990-	Inrikes födda	22 100	23 800	26 100	28 800
	Utrikes födda	20 500	21 500	24 700	26 900

Tabell 6: Inrikes vs utrikes födda kvinnor, kronor per månad

Födelseår	Född inrikes/ut- rikes	Förgymnasial	Gymnasial	Efter- gymnasial	Forskarutbildning
1962-1969	Inrikes födda	24 200	25 100	29 100	41 700
	Utrikes födda	18 000	20 700	22 300	33 800
1970-1979	Inrikes födda	24 600	25 500	29 400	38 600
	Utrikes födda	17 000	20 200	22 900	30 700
1980-1989	Inrikes födda	23 800	24 200	28 200	33 300
	Utrikes födda	18 100	20 200	23 800	27 000
1990-	Inrikes födda	20 500	21 500	24 700	29 000
	Utrikes födda	19 500	20 500	23 700	25 000

Skillnader mellan

olika inkomst- grupper

Löneutveckling under yrkeslivet spelar stor roll för pensionen

Med stigande inkomst ökar tjänstepensionen i betydelse. Det beror på att den allmänna pensionen har ett intjänandetak och att högre löner oftast ger större tjänstepensionsavsättningar.

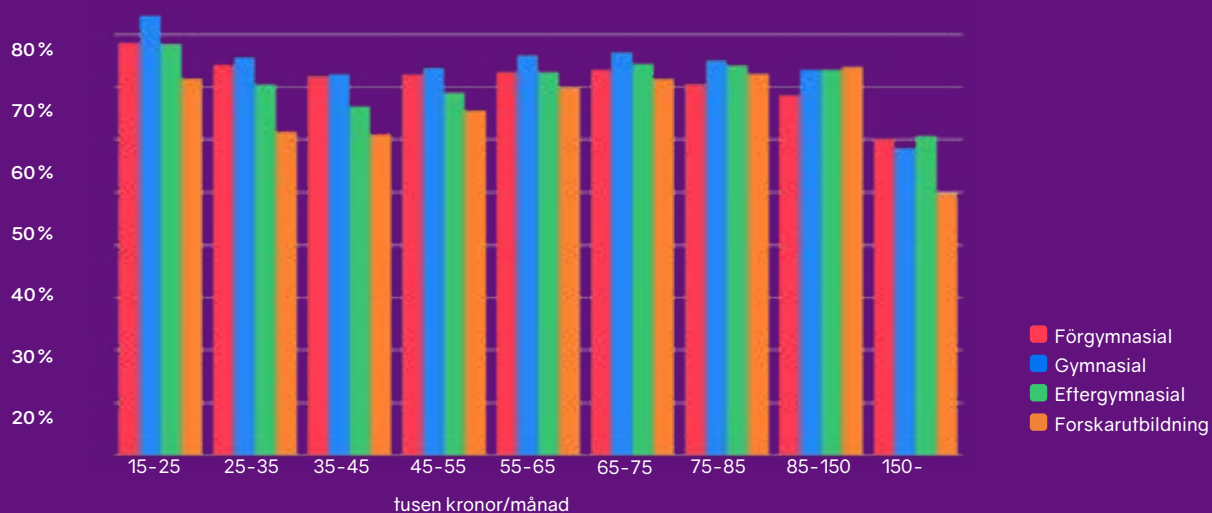
Den allmänna pensionen står för huvuddelen av den samlade pensionen för de allra flesta. Men med stigande inkomst ökar tjänstepensionen i betydelse.

Det beror på att den allmänna pensionen har ett intjänandetak och att högre löner oftast ger större tjänstepensionsavsättningar (för att kompensera för att man inte tjänar in mer allmän pension).

Många låg- och medelinkomsttagare får en samlad pensionsavsättning, allmän pension och tjänstepension, som är på 22 - 23 procent av lönen. På höga löner är avsättningarna till tjänstepensionen (i premiebestämda avtal) ofta 30 - 31,5 procent över 7,5 inkomstbasbelopp. För de som har månadslöner över 150 000 kronor faller kompensationsgraden tydligt. Det beror sannolikt på att det finns intjänandetak på 30 inkomstbasbelopp i flertalet stora tjänstepensionsavtal. En annan sannolik förklaring är att högre chefer och egenföretagare även tryggar pensionen på annat sätt än i en pensionsförsäkring (såsom direkt pension, kapitalförsäkringar och i stiftelser vilket inte finns på minPension).

I linje med tidigare kompensationsgradsrapporter från minPension återfinns en något lägre kompensationsgrad i inkomstintervallet 35 - 45 000 kronor per månad (undantaget de med förgymnasial utbildning). Det är en inkomstnivå som är nära intjänandetaket för allmän pension men som inte ger större avsättningar till tjänstepensionen. Och till skillnad från de med lägre inkomster omfattas man inte av garantipension som utfyllnad till sin inkomstbaserade allmänna pension. Det bör dock betonas att underlaget i denna jämförelse avser just senaste lön (inga historiska löner eftersom minPension inte har de uppgifterna). Vilken löneutveckling man har under yrkeslivet spelar stor roll för vilken samlad pension som väntar.

Figur 6: Total kompensationsgrad grupperad på utbildningsnivå och månadslönintervall. Medianvärden, livsvarigt uttag vid riktåldern.

Skillnaden mellan

olika ålders- grupper

Jobb till riktålder ger högre pensionsnivåer

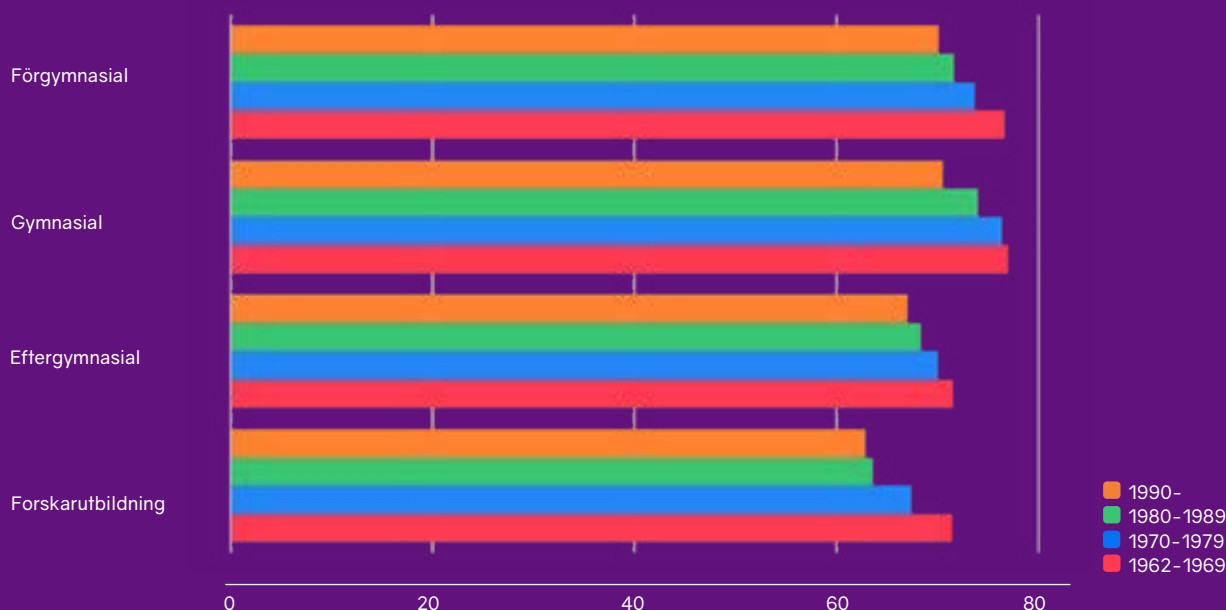
För yngre väntar fallande pensionsnivåer om man inte kan arbeta till riktåldern eller de nya högre avtalade pensionsåldrar som finns i flertalet tjänstepensionsavtal.

För yngre väntar fallande pensionsnivåer om man inte kan arbeta till riktåldern eller de nya högre avtalade pensionsåldrar som finns i flertalet tjänstepensionsavtal. Förekomsten av kompletterande pensionspremier, flex- och deltidspension samt att fler år räknas till tjänstepensionen har en motverkande effekt i sammanhanget. Det är en reform som framför allt gynnar de som är unga.

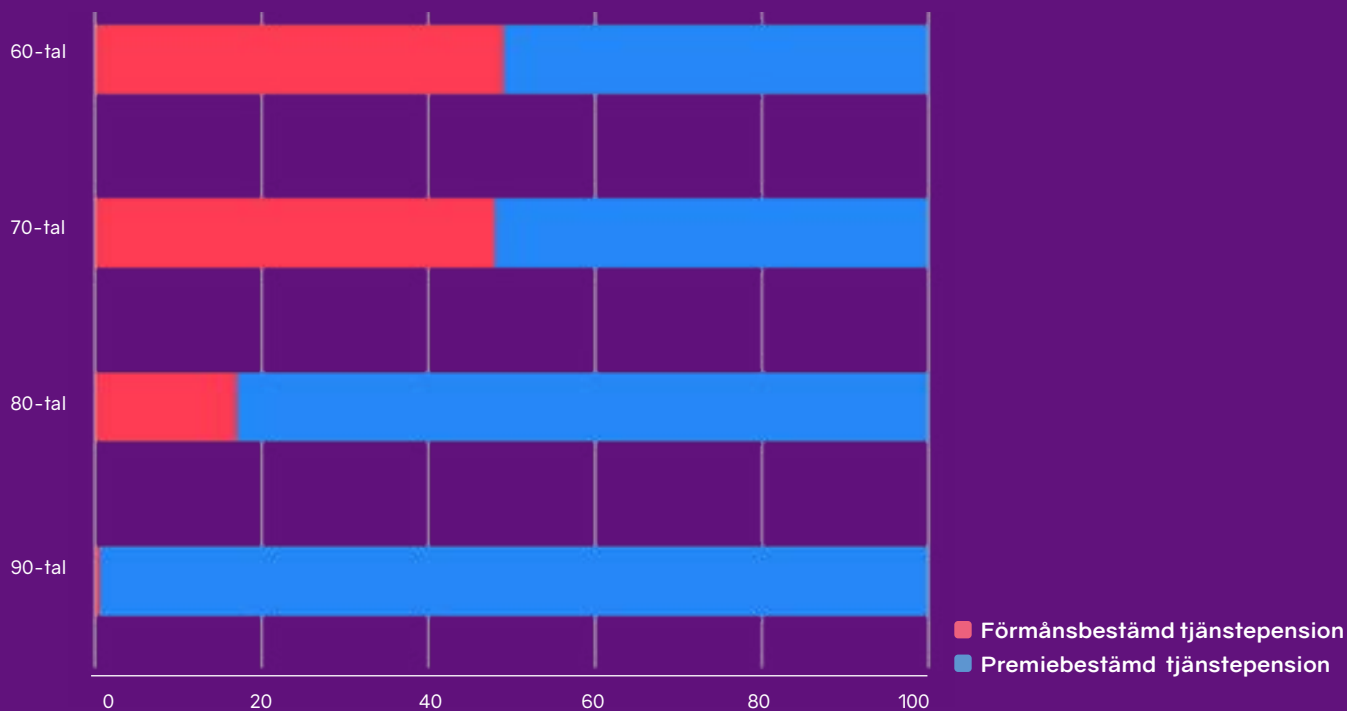
En allt större del av pensionen, både premiepension och tjänstepension, placeras på de finansiella marknaderna där lång förvaltningstid och avkastning med ränta-på-ränta kommer ha stor betydelse för pensionsutfallet. Det har skett ett tydligt skifte mellan de som är födda på 1960- och 1970-talet jämfört med de som är födda på 1980-talet och framåt. De som är äldre har ungefär hälften av sin tjänstepension i förmånsbestämd tjänstepension och resten i premiebestämd tjänstepension medan yngre har allt, eller nästan allt, i premiebestämd tjänstepension.

Den finansiella risken har i viss mån flyttat från politiken och arbetsgivaren till den enskilde individen

Figur 7: Total kompensationsgrad grupperad på utbildningsnivå och åldersgrupp. Medianvärden, livsvarigt uttag vid riktåldern.

Figur 8: Andel premie- respektive förmånsbestämd tjänstepension bland olika åldersgrupper

Den finansiella risken har i viss mån flyttat från politiken och arbetsgivarna till den enskilde individen. Moroten för yngre pensionssparare är att en större del av pensionen placeras på kapitalmarknaden, med hopp om högre förräntning än om pensionen är en fastställd procentsats av de sista årens lön. För yngre privatanställda kommer tjänstepensionen sannolikt bli något större än

vad minPensions prognoser indikerar eftersom många omfattas av kompletterande flex- och deltidspensionspremier som inte ingår (minPension kan visa hela den intjänade tjänstepensionen och räknar med centrala avtal i prognoserna men saknar kännedom om eventuella branschavtal).

Yngre riskerar lägre pension om de inte arbetar till riktåldern, men fler intjänandeår och kompletterande premier kan motverka effekten

Vad menas med kompensationsgrad?

Kompensationsgrad är ett mått som fått spridning och används för att jämföra pensionsnivåer. Måttet mäter skillnaden i inkomstnivå före och efter pension.

Kompensationsgradens nivå kan förändras mellan olika undersökningar eftersom vad som kan räknas som inkomst och pension kan variera beroende på vilken data som används. Det kan röra sig om olika typer av inkomster och ersättningar från socialförsäkringssystemen, pensioner som tas ut på kort tid, kapitalinkomster och deltidslöner i slutet av arbetslivet.

Vi har valt att mäta kompensationsgraden som den procentuella andelen en individs förväntade pension utgör, av en individs förväntade slutlön. Den förväntade pensionen beräknas genom att i första hand använda livsvarig utbetalning och i andra hand det längsta möjliga uttaget.

För att undvika att resultatet påverkas av att de som har möjlighet att ta ut den allmänna pensionen kombinerar lön och pension i slutet av arbetslivet har vi avgränsat åldersspannet bland användarna. Den högsta åldern i underlaget är 62 år vid tidpunkten för utsökningen.

Vad säger kompensationsgraden?

Kompensationsgraden är ett mått för just övergången mellan yrkesliv och pension men det är inte heltäckande för pensionärernas ekonomi. Kompensationsgraden förutsätter en konstant lön och konstant pensionsutbetalning. I praktiken finns det undantag från modellen med att jobba heltid och gå i pension, från en dag till en annan.

Många nyblivna pensionärer har högre inkomster de första åren och det beror på flera faktorer. Dels har det blivit allt vanligare att välja tidsbestämd utbetalning för sin tjänstepension (istället för livsvarigt uttag). Det medför att inkomstbortfallet inte blir så stort initialt men desto större den dag som delar av pensionsutbetalningarna upphör. Dessutom är det vanligt att man minskar sin arbetstid under de sista yrkesåren och det resulterar i att kompensationsgraden höjs (eftersom den sista lönen är lägre i förhållande till pensionen jämfört med om man jobbar heltid).

Grundskyddet i det allmänna pensionssystemet ger individer med låga inkomster hög kompensationsgrad

Kompensationsgraden blir också hög för individer som under en längre tid haft inga eller mycket låga inkomster. Det beror på det grundskydd som finns inom det allmänna pensionssystemet, med bland annat garanti-

pensionen som är ett komplement för de som har låg inkomstbaserad pension.

Låga kompensationsgrader uppstår när den prognostiserade pensionen är låg i förhållande till slutlönen. Det kan bero på långa perioder av deltidsarbete, vilket fortfarande är vanligare för kvinnor än för män. Det kan också bero på att man har etablerat sig sent på arbetsmarknaden vilket framför allt gäller för utrikes födda. Ett sent inträde på arbetsmarknaden minskar antalet år för intjänande. De nya riktåldrarna, där hänsyn tas till varje årskulls förväntade livslängd, är ett sätt att anpassa den allmänna pensionen till att vi lever allt längre.

Höginkomsttagare utan tjänstepension kan också få låg kompensationsgrad. Inkomster över en viss nivå är inte pensionsgrundande för den allmänna pensionen vilket medför att ingen pensionsrätt tjänas in därutöver (604 500 kronor per år eller motsvarande 50 375 kronor per månad för 2025). Däremot har de med högre inkomster större andel tjänstepension. Dock blir intjäningstiden kort om de höga inkomsterna kommer relativt sent i livet. I kombination med en hög slutlön gör det att kompensationsgraden blir låg. De som har anställningar utan tjänstepension, eller som är egna företagare, riskerar att få en låg pension om de inte ser till att själva betala in till sin egen tjänstepension eller kompensera bortfallet genom att spara på annat sätt.

Värdeutvecklingen på pensionskapitalet påverkar också kompensationsgraden. Den faktiska värdeutvecklingen påverkas av avkastningen på kapitalet och kostnaden för förvaltningen. Pensioner kan ha olika förväntad avkastning eftersom pensionerna har olika placeringstillgångar och risknivå.

- Inkomstpensionen räknas upp med ett inkomstindex som i sin tur beror på tillväxten i svensk ekonomi.
- Förmånsbestämda tjänstepensioner är kopplade till individens löneutveckling och antalet år i respektive kollektivavtal.
- Förmånsbestämda tjänstepensioner värdesäkras med pensionstillägg som i regel följer prisutvecklingen.
- Premiepensionen och premiebestämda tjänstepensioners värdeutveckling är mer direkt kopplade till börsutvecklingen och den enskilda individens val.

Låg värdeutveckling över tid leder till lägre kompensationsgrad. Om en stor del av pensionen finns i tillgångar där den förväntade värdeutvecklingen är lägre än för andra pensioner kan kompensationsgraden påverkas negativt.

En hög kompensationsgrad kan bero på att individen har haft en hög eller normal inkomst under lång tid och sedan gått ner i arbetstid eller blivit arbetslös eller långvarigt sjuk strax innan pensioneringen. Samma sak kan inträffa om en individ väljer att de sista åren före pensionering börja arbeta som egenföretagare och därmed i många fall sänker sina inkomster. För dessa individer kommer pensionen att bli hög relativt slutlönen och därmed blir kompensationsgraden hög.

Varför följa kompensationsgraden?

Syftet med att följa kompensationsgradens utveckling är att undersöka om det råder skillnader mellan utbildningsnivå, kön, ålder och olika avtalsområden inom tjänstepensionen eller om det finns andra faktorer som kan tänkas bidra till olika utfall. På så sätt vill vi sprida kunskap om pensioner och mekanismer som påverkar pensionen både till beslutsfattare och till pensions-spararna. Underlaget till rapporten finns även med i jämförelseverktyget "Pensionsstatistik" som finns på minPension där man kan jämföra sin förväntade pension med andras i till exempel samma åldersgrupp eller inom samma avtalsområde. Det finns olika sätt att mäta kompensationsgrad. Det finns andra studier som beskriver vilken roll utbildning kan få för pensionsutfallet (beskrivs i slutet av denna rapport) och som mäter kompensationsgraden med andra metoder.

Definitioner och variabler

I våra beräkningar har vi endast tittat på de pensioner som ingår i beräkningsunderlaget på minPension.se, det vill säga i den allmänna pensionen – inkomstpension och premiepension och garantipension. I våra beräkningar ingår inte inkomstpensionstillägg, äldre-försörjningsstöd, bostadstillägg för pensionärer eller utländska pensioner. Till det kommer tjänstepensioner och eventuellt privat pensionssparande. Med privat pensionssparande menas avdragsgillt pensionssparande som rapporteras in till minPension vilket inte har någon märkbar effekt på kompensationsgraderna och har därför inte inkluderats i denna rapport.

Privat sparande kan göra skillnad den dag man går i pension men sedan många år sker nästan allt nysparande utanför pensionssystemet i t.ex. investeringssparkonto, kapitalförsäkring, amortering på bolån m.m. (eftersom den generella avdragsrätten för privat pension avskaffades 2016 för alla som har tjänstepension i sin anställning). Eventuell lönevaxling och vissa tillägg till tjänstepensionen såsom flex- och deltidspension i privat sektor (branschavtal) finns med i det redan intjänade tjänstepensionen men inte när vi prognostiserar framtida inbetalningar (här ingår endast centrala avtal). Det påverkar i första hand yngre individer där den faktiska inbetalningen till tjänstepensionen kan vara högre än prognosen.

Så har vi räknat

Prognosberäkningen utgår från "Standard för pensionsprognoser" (som utarbetats av Svensk Försäkring och Pensionsmyndigheten) som är en rekommendation till ett gemensamt sätt att beräkna pensionsprognoser. Standarden ska svara på frågan "Om jag fortsätter att arbeta och spara som i dag, hur mycket pension per månad kan jag då förväntas få?". Vi jämför framtida pension med lön och inte mot andra typer av ersättningar som sjukersättning eller a-kassa. För att resultatet av pensionsprognosen ska bli jämförbart med nuvarande lön och inte missuppfattas av användaren, presenteras resultatet i dagens pris- och löneläge. Det innebär att inkomstillväxten sätts till noll. Detta

tillsammans med antagandet om att framtida inkomster och sparande förblir oförändrade, gör att slutlönen blir lika med nuvarande lön och framtida premieinbetalningar förblir oförändrade fram till pension. Kapitalavkastningen, som uttrycks som en överavkastning, är i "Standard för pensionsprognoser" satt till 1,9 procent. Vi har satt pensionsåldern till riktåldern för alla och som jämförelse finns även 66 år som alternativ uttagsålder. Alla försäkringar tas ut livsvarigt eller enligt längsta möjliga uttagstid. Det är samma underlag som ingår i vårt jämförelseindex under pensionsstatistik på minPensions webbplats.

När lönetillväxten sätts till noll blir slutlönen lika med den nuvarande lönen. På samma sätt höjs åldern för uttag av övriga pensioner. I rapporten utgår vi i de flesta fall från den beräkningen. Vi har valt att dela upp underlaget i olika åldersgrupper, födda på 60-, 70-, 80- och 90-talen. Olika åldersgrupper har alltså olika förväntad första uttagsålder eftersom riktåldern höjs med stigande ålder. Den förväntade riktåldern, som tar hänsyn till varje generations förväntade medellivslängd har beräknats av Pensionsmyndigheten. Riktåldern införs från år 2026. Därefter kommer varje årskulls förväntade livslängd att fastställas några år innan det är möjligt att börja ta ut pensionen.

Urval och avgränsningar

Urvalet i denna rapport är användare som gjort pensionsprognos på minPension under 2024. För att undvika de flesta jobbonärer födda 1961 eller tidigare som kan kombinera uttag av allmän pension med arbetsinkomster ingår enbart de som är födda 1962 eller senare. Vi har även avgränsat urvalet till användare med månadslön mellan 15 000 och 250 000 kronor. Användare som har egeninmatade pensionsförsäkringar är undantagna (eftersom vi inte kan verifiera innehållet med säkerhet). Däremot är de med egeninmatad lön inkluderade. Vi samkör lönerna med SCB:s befolkningsregister och får den vägen bort felaktigheter. Användare där SCB saknar uppgift om utbildningsnivå är inte med i urvalet.

Enligt SCB:s bortfallsanalyser är det betydligt vanligare att de saknas uppgift om utbildningsnivå bland utrikes födda än inrikesfödda (8,8 procent jämfört med 0,5 procent för befolkningen 25-64 år)*. Det beror bl.a. på personer från flera länder i Asien som har invandrat på 2000-talet och framåt. Generellt är antalet användare som är utrikesfödda underviktade på minPension, jämfört med befolkningen som helhet. Därför har vi dragit försiktiga slutsatser om just utrikes födda.

Urvalet har skett i enlighet med minPensions integritetspolicy. minPension granskar och uppdaterar regelbundet vår integritetspolicy för att säkerställa efterlevnad av dataskyddsförordningens regler och principer. minPension har lämnat ut uppgifter till Statistiska Centralbyrån enligt en särskild process och mot bakgrund av att behandlingen sker med stöd i allmänt intresse. De samkörda uppgifterna är anonymiserade och författaren till denna rapport kan inte koppla dessa uppgifter till någon fysisk person.

*SCB 'Bortfallsanalys. Utbildningsregistret 2022'.

Andra rapporter om utbildning och pension

Denna rapport bygger till stor del på det faktiska in-tjänandet hos minPensions användare. Det finns andra intressanta studier om just utbildning och pension som bygger på typfall:

Alectas rapport "Ett långt arbetsliv börjar tidigt" från 2014 visar att en tjänsteman som börjar arbeta vid 25 års ålder kan få cirka 6 000 kronor mer i månaden i pension jämfört med om hen börjar vid 30 års ålder.

Skandias rapport "Akademikernotan – sen examen sänker pensionerna" från 2019 belyser att en senare-lagd examen leder till lägre framtida pensioner. Skandia exemplifierar att en person som tar examen vid 27 års ålder istället för 23 års ålder behöver spara 1 450 kronor mer per månad för att uppnå samma pensionsnivå.

Pensionsmyndigheten följer löpande arbetslivets längd bland annat i "Pensionsåldrar och arbetslivets längd" och redovisar tre mått som mäter genomsnittlig inträdesålder på arbetsmarknaden och i pensionssystemet. Pensionsmyndigheten har visat att inträdesåldern i arbetskraften ökade långsamt under 1970- och 1990-talet långsamt men att en tydlig höjning skedde under 1990-talskrisen som också sammanföll med utvidgningen av högre utbildning.

Tidigare års kompensationsgradsrapporter hittar du på minPension:

<https://www.minpension.se/om-minpension>

